

Oja Onni

Taidemaalari, professori Onni Oja (1909-2004)

Onni Oja syntyi 15.4.1909 keuruulaiseen maanviljelijäperheeseen. Oja oli kaksivuotias, kun hänen perheensä muutti Keuruulta Tampereelle. Tähän hetkeen liittyy hänen ensimmäinen lapsuusmuistonsa: ”En ollut vielä kolmeakaan vuotta, mutta muistan erään maisemakuvan syntymäkotini tienoilta aivan selvästi. Oli harmaanvioletti toukokuun päivä. Seisoin isääni nojaten sontakärryillä. -Kun tarkemmin ajattelee, juuri tuo harmaa -hopea- violetti on minun värimaailmani, sininen tietysti mukana.”

Hänen tuotantonsa on laaja ja monipuolinen. Hän oli arvostettu muotokuvamaalari, jolta tilattiin n. 300 henkilömuotokuvaa. Oja oli myös suosittu monumentaalimaalari, jonka tuotantoon kuuluu sekä seinä- että lasimaalauksia. Parhaiten Onni Oja kuitenkin tunnetaan, Eero Nelimarkan tai Veikko Vionojan tavoin, suomalaisten kylämaisemien kuvaajana. Erityisesti Ojan pelkistetyt kylämaisemat teineen, peltoineen ja taloryhmineen ovat koskettaneet suomalaista taideyleisöä.

Taiteellisen tuotannon lisäksi hän oli merkittävänä taideopettajana. Hän toimi vuodesta 1951 vuoteen 1972 saakka Taideteollisen oppilaitoksen opettajana ja yliopettajana. Opetustyönsä rinnalla Onni Oja kirjoitti kirjan ”Piirtämisen taito”, jonka ensimmäinen painos ilmestyi vuonna 1957. Nykyisin siitä on otettu jo 11. painos ja sitä käytetään edelleen oppikirjana.

Onni Ojan tie taitelijaksi

Onni Oja oli lahjakas lapsi. Hän oppi lukemaan jo 4-vuotiaana kodin seiniä verhoavien sanomalehtien avulla. 7-vuotiaana hänellä oli jo koossa pieni runokokoelma. Onni Oja oli pienestä pitäen myös ahkera piirtäjä. Frans Oja oli kannustava isä ja hankki paperia poikansa piirtämisharrastusta varten.

Frans Oja ei saanut seurata Onnin tietä taiteilijaksi. Sisällissodan loppuselvittelyissä Onnin isä ammuttiin Kärkölässä valkoisten toimesta. Isän kuoleman jälkeen Onni muutti äitinsä kanssa Janakkalan Löyttymäkeen. Onni osallistui tulojen hankintaan pääasiassa rengin töitä ja metsätöitä tekemällä. Koska Onni oli lahjakas kirjoittaja, hän onnistui ansaitsemaan myös lehtijutuilla. 13-15 – vuotiaan Onni Ojan kirjoituksia julkaistiin esim. Koti-lehdessä, johon hän kirjoitti lasten kasvatusta käsitteleviä kirjoituksia. Onni kirjoitti myös novelleja, näytelmiä ja romaanin. Hän haaveilikin nuoruudessaan kirjailijan ammatista.

Onni Oja kävi kansakoulua Janakkalan Löyttymäellä. Löyttymäen kansakoulun opettajan, innostamana Onni hakeutuikin 17-vuotiaana opiskelemaan Taideteollisuuskeskuskouluun.

Taideopintoja Suomessa ja ulkomailla

Onni Oja aloitti opintonsa vuonna 1926 Helsingissä Taideteollisuuskeskuskoulussa, jossa hän opiskeli koristemaalauksia, grafiikkaa, piirustusta ja maalausta. Opiskeluvuodet olivat taloudellisesti vaikeita, mistä syystä hänen oli opintojensa ohessa käytävä töissä.

Onni Ojan ensimmäinen julkinen esiintyminen taiteilijana tapahtui hänen valmistumisvuonnaan 1930, jolloin hän osallistui yhteisnäyttelyyn Helsingissä. Kymmenen vuotta myöhemmin Ojalla oli Helsingin Kumlinin taidesalongissa ensimmäinen yksityisnäyttely, joka sai positiivisen vastaanoton.

Taideteollisuuskeskuskoulun jälkeen Onni Oja opiskeli Helsingin Yliopiston piirustussalissa vuosina 1933-1934 ja toimi vapaana taiteilijana ja kirjagraafikkona vuosina 1932-1939.

Onni Ojan taiteellinen lahjakkuus huomioitiin jo vuonna 1935, jolloin hän sai dukaattipalkinnon henkilömaalauksesta. Seuraavana vuonna Oja sai valtion palkinnon ja Kordelinin apurahan. Nämä mahdollistivat Ojalle opintomatkan Pariisiin vuonna 1935 ja Roomaan vuosina 1936-37. Italiassa Onni Oja opiskeli mm. monumentaalimaalausta, josta hän suoritti tutkinnon. Oja lumoutui Italiassa erityisesti renessanssimaalarin Piero della Francescan tuotannosta.

”Runoilijan tavoin sinun pitää samaistua aiheesi kanssa..”

Ojan maisemat ovat harkiten sommiteltuja, voimakasrakenteisia ja tasapainoisia teoksia. Onni Oja on todennut: ”Maisema tyrkyttää kaikkea. Ongelma on siinä, mitä jättää pois. Kahdeksankymmentäviisi prosenttia pitää hylätä. Jäljelle jäävä osa on se, mikä sanoo minulle jotakin.”

Ojalle taiteellisen luomistyön tärkein edellytys oli eläytyminen. Tätä hän korosti myös maisemien yhteydessä: ”Eläydy maisemaan koko olemuksellasi. Kuvittele itse olevasi maaäiti. Elä itsessäsi sen lepo ja jännitys, kallion raskaus, veden viileys, ruohikon pehmeys.”

Kun Onni Ojalta kysyttiin vuonna 1980, mikä aihepiiri hänestä on tuntunut läheisimmältä, Oja vastasi: ”Ihminen. Monumentaalimaalaus. Suomalainen lapsuudenaikainen hämäläismaisema, vaatimaton kyläasutus, latojen ilme ja ovien haukotus, kesähetken, talvihetken pysähtyminen yksinkertaisen peruskysymyksen edessä”.

”Runoilijan tavoin sinun pitää samaistua aiheesi kanssa, olla vuori, viljapelto, puu, hevonen, toinen ihminen. Näin lapsikin suhtautuu ympäristöönsä. Sinun tulisi vaalia lasta itsessäsi näkemisen ja eläytymisen asioissa.” ”Voitko lapsen tavoin kokea näkymän tai esineen valloittavana ilmestyksenä? Jos voit, on sinulla eräs taiteilijan peruslahjoista”

”Ei opettaja saa liiaksi mestaroida...”

Taiteellisen tuotantonsa ohella Onni Oja teki merkittävän uran opettajana. Hän toimi vuodesta 1951 vuoteen 1972 saakka Taideteollisen oppilaitoksen opettajana ja yliopettajana. Oli aikoja, jolloin hän oli neljässä eri koulussa opettajana; Invalidisäätiössä, Taideteollisessa oppilaitoksessa, Helsingin suomenkielisessä työväenopistossa ja Yliopiston piirustussalissa. Onni Ojalla oli selvä ajatus siitä, millainen opettajan tulee olla: ”Ei opettaja saa liiaksi mestaroida. Oppilaasta on autettava paperille hänen näkemyksensä, miellyttipä tulos opettajaa tai ei.”

Päästyään eläkkeelle Taideteollisen oppilaitoksen opettajan virasta vuonna 1972, hänellä oli vihdoin mahdollisuus omistautua taiteen tekemiselle. Tuolloin hän työskenteli keskimäärin 12-16 tuntia päivässä. Ojan tuotteliain kausi ajoittuukin juuri 1970-1980 –luvulle. Noina vuosikymmeninä syntyivät myös suuren yleisön parhaiten tuntemat kylämaisemat. 1980-luvun alkupuolelta lähtien Oja teki työtään ateljeessaan, Hojo Hojossa, Vihdin Tervalammen kylässä.

1990-luvulla Onni Oja löysi itselleen uuden tekniikan, serigrafian, joka innoitti hänet uuteen luovuuteen. Tyyllillisesti Ojan varhaistuotanto on luonteeltaan ekspressiivinen. 1950-luvulla Ojan tuotannossa alkoi nonfiguratiivinen kausi, joka kesti yli kymmenen vuotta. Oja on kertonut:

”Abstraktit työt kiinnostavat minua, mutta niiden avulla en kuitenkaan saavuttanut itselleni ominaisia asioita. Jokaisen taiteilijan on pidettävä kiinni omasta äänestään”.

”Ystävysty aina ennen piirtämistä mallisi kanssa”

Onni Oja oli suosittu muotokuvamaalari, jolta tilattiin noin 300 henkilömuotokuvaa. Muotokuvaa tehdessään Onni Oja halusi aina perehtyä kuvattavan henkilön persoonaan. Oja opasti myös oppilaitaan toimimaan samoin: ”Ystävysty aina ennen piirtämistä mallisi kanssa, oli se sitten tulitikkulaatikko tai kauneuskuningatar. Älä tutustu liian nopeasti. Ystävyys ei ole silloin varmallalla pohjalla”.

”Aitous koskettaa katsojaa...”

Onni Ojaa on kuvailtu karismaattiseksi ja charmikkaaksi herrasmieheksi, jonka kanssa vietetyt keskusteluhetket olivat kuulijalleen antoisia. Oja harrasti kieliä, kirjallisuutta, historiaa, taidehistoriaa, kirjoitti näytelmiä ja runoja. Hän teki myös paljon ulkomaan matkoja. Ojan suosikkikohteita olivat Italian Assisi, Englannin Cornwall ja Ranskan Loire-laakso. Näiden matkojen pohjalta syntyi lukuisia maalauksia. Oja oli lisäksi suuri klassisen musiikin ystävä. Vivaldi, Haydn tai Mozart soivatkin aina taustalla Ojan työskennellessä ateljeessaan.

Onni Oja oli kuollessaan 95-vuotias. Hän oli arvostettu taiteilija, jonka taide kosketti monia. Oja on sanonut: ”Kaikessa taiteessa vaistoa ja näkee heti aitouden. Juuri aitous koskettaa katsojaa, kuulijaa. Jos minkäänlaista liikettä ei sisimmässä synny, ei vika ole vastaanottajassa - vika on teoksessa”.

Julkisia teoksia:

Ojan seinä- ja lasimaalaukset ylevöittävät lukuisia suomalaisia julkisia tiloja mm. Lapuan siunauskappelia, Helsingin Meilahden kansakoulua, Someron siunauskappelia, Kiljavan parantolaa, Helsingin Auroran sairaalaa, Kauhajoen yhteislyseota, Janakkalan seurakuntataloa, Oulun tuomiokirkkoa, Raahan Saloisten kirkkoa ja Helsingin Suomalaista Klubia. Ojan maalaamat Lapuan siunauskappelin seinämaalaukset valmistuivat vuonna 1936.

Lähteet ja kirjallisuus:

Painamattomat lähteet:

Onni Oja – Onni Ojan maalauksia 1930-luvulta 1980-luvulle” –näyttelymateriaali, 1988. Keuruun museon arkisto.

Painettu kirjallisuus ja lehtiartikkelit

Gallen-Kallela-Sirén, Janne, 2002. Minä palaan jalanjäljilleni. Akseli Gallen-Kallelan elämä ja taide. Otava, Keuruu.

Huhtala-Fiskars, Anna-Liisa. ”On Onni”. Pellervo, 1983:10.

Joutsijoki, Eine. ”Taidemuseon kesä: Onni Ojan maisema”. Suur-Keuruu, 13.6.1988.

Kulmala, Teppo. ”Onni Ojan, 78, visuaaliset virikkeet lapsuudesta, kuvissa valon musiikki”. Keski-suomalainen, 8.2.1987.

Nuutinen, Onni. ”Professori H.C.Onni Oja 90-vuotta”. Janakkala ennen ja nyt, XLVIII 1999.

Oja, Onni, 1959. Piirtämisen taito.WSOY, Porvoo.

Onni Oja, Maalauksia ja piirustuksia. Näyttelyluettelo 12.6.-4.9.1988. Keuruun taidemuseon julkaisu. Mikkelin Painos Oy, Mikkeli.

”Onni Oja tyytyväinen kotinsa remonttiin”. Suur-Keuruu, 4.9.1991.

Puokka, Jaakko; Niinivaara Seppo; Pieraccini Rolando, 1986. Onni Oja, Maalauksia 1927-1986. Eurographica Oy, Helsinki.

Saukkomaa, Ritva. ”Onni Oja ja syntymäkotini”. Karhunsoutaja, V 1993.

Tiukka, Timo; Tiukka Pirkko. ”Muistiinpanoja keskustelusta professori Onni Ojan kanssa taidenäyttelyssä Tervakoskella 9.4.1988”. Janakkala ennen ja nyt, 1988.

Tuomaala, Seija. ”Onni Ojalle täyteen kahdeksan vuosikymmentä”. Suur-Keuruu, 14.4.1989.

”Tässä iässä pitää tänään tehdä kaikki...”. Janakkala ennen ja nyt, 1980.

Lyhennetty näyttelyjulkaisusta Kotiinpaluu: Onni Oja (1909-2004)

Keuruun museo 1.6.-31.8.2007

teksti: Maarit Hakkarainen

Kirjapaino OMA OY, 2007